

Nr 146.

Ankom till riksdagens kansli den 27 maj 1929 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beräknade kostnader för vanförestalt i Härnösand.

(3:e avd.)

Uti en till riksdagen den 10 maj 1929 avlåten proposition, nr 237, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för nämnda dag, föreslagit riksdagen att — med ändring av vad 1927 års riksdag härutinnan bestämt — medgiva, att omändringen till vanförestalt av det för Hemsö kustartillerikår ursprungligen avsedda kasernetablissemmentet i Härnösand må ske i huvudsaklig överensstämmelse med av arkitekten K. Güettler upprättade, den 31 oktober 1928 och den 2 mars 1929 dagtecknade ritningar och för en beräknad kostnad av högst 1,200,000 kronor.

Beträffande utredningen i ämnet får utskottet hänvisa till åberopade statsrådsprotokollet.

I en den 22 februari 1927 avlåten proposition, nr 137, föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att *dels* medgiva, att det för Hemsö kustartillerikår ursprungligen avsedda kasernetablissemmentet i Härnösand finge för en beräknad kostnad av högst 960,000 kronor omändras till vanförestalt i huvudsaklig överensstämmelse med av arkitekten K. Güettler i augusti 1926 för ett såsom alternativ betecknat förslag uppgjorda ritningar samt att förty det för nämnda anstalt avsedda området, omfattande ungefär 40,800 kvadratmeter, finge från och med den 1 juli 1927 överföras från försvarsväsendet, *dels ock* till vanförestalt i Härnösand för budgetåret 1927/1928 anvisa ett extra reservationsanslag av 75,000 kronor.

Till huvudsakligt underlag för ifrågavarande proposition tjänade en av kasernkommittén i skrivelse den 2 december 1926 gjord framställning i ämnet.

I skrivelse den 20 maj 1927, nr 205, anmälde riksdagen, att riksdagen bifallit Kungl. Maj:ts omförmälda proposition nr 137. I sammanhang därmed uttalade riksdagen, att det enligt riksdagens mening vore önskligt att, innan de i propositionen avsedda ombyggnadsarbetena igångsattes, trygghet vunnits för att en överenskommelse om anstaltsverksamhetens drivande genom en enskild förening kunde åstadkommas.

Genom brev den 9 juni 1927 fattade Kungl. Maj:t beslut bland annat därom att förenämnda till vanförestalt avsedda område om ungefär 40,800 kvadratmeter skulle från och med den 1 juli 1927 överföras från försvarsväsendet och tills vidare, jämte därå befintliga byggnader, ställas under byggnadsstyrelsens förvaltning.

I 1928 års statsverksproposition (femte huvudtiteln, punkt 67) meddelade föredragande departementschefen i samband med behandling av frågan om äskande av ytterligare medel till förevarande ändamål, att den 15 november 1927 bildats en förening, benämnd *föreningen för bistånd åt vanföra i Norrland*, med ändamål att efter överenskommelse med vederbörande å statens vägnar omhändertaga driften av ifrågavarande vanförestalt, ävensom att, efter vissa inom socialdepartementet förda överläggningar, förslag till dylik överenskommelse föreläge. Detta förslag kunde enligt departementschefens mening anses innebära trygghet för att överenskommelse rörande anstaltens omhändertagande av den nybildade föreningen kunde komma till stånd. I överensstämmelse med vad 1927 års riksdag anfört syntes alltså förberedelserna till ombyggnadsarbetena kunna påbörjas inom en nära framtid. Följaktligen borde fortsatt anslag till dessa arbeten beräknas för budgetåret 1928/1929. I sådant hänseende framhöll departementschefen, att de förberedande åtgärderna beträffande formerna för anstaltens drivande medfört tidsutdräkt med byggnadsarbetenas igångsättande och att det därför skulle behövas viss forcering, för att arbetena skulle bli färdiga till den år 1927 beräknade tidpunkten. Då det vid ärendets behandling icke förutsatts, att driften vid anstalten skulle behöva vara igångsatt förrän den 1 juli 1931, syntes det icke vara nödvändigt att på sådant sätt forcera arbetet. Det borde vara tillräckligt, att ombyggnadsarbetena vore avslutade vid 1930 års utgång. Vid sådant förhållande skulle det erforderliga kostnadsbeloppet kunna fördelas på tre budgetår, därvid för budgetåret 1928/1929 icke syntes behöva beviljas större anslag än 200,000 kronor.

I sin skrivelse den 27 april 1928, nr 5 A, anförde riksdagen — under punkt 53 — bland annat, att riksdagen i likhet med departementschefen funne föreningens för bistånd åt vanföra i Norrland beslut att förklara sig villig att övertaga driften av anstalten i fråga tillsammans med det från föreningsstyrelsen inkomna förslaget till överenskommelse innebära trygghet för att avtal rörande anstaltens omhändertagande av den nybildade föreningen kunde komma till stånd. I överensstämmelse med vad riksdagen i sin skrivelse den 20 maj 1927, nr 205, anfört syntes alltså förberedelserna till ombyggnadsarbetena, så snart ske kunde, böra påbörjas.

I samband med behandling i 1929 års statsverksproposition (femte huvudtiteln, punkt 67) av frågan om medel till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1929/1930 erinrade departementschefen, att Kungl. Maj:t genom beslut den 10 februari 1928 för Kungl. Maj:ts och kronans del godkänt ett från styrelsen för föreningen för bistånd åt vanföra i Norrland med skrivelse

den 6 februari 1928 överlämnat förnyat förslag till överenskommelse under visst förbehåll, som i detta sammanhang icke lärer behöva beröras.

Vidare erinrade departementschefen, att Kungl. Maj:t genom brev den 16 mars 1928 anbefallt byggnadsstyrelsen att i samråd med medicinalstyrelsen och föreningen för bistånd åt vanföra i Norrland låta i huvudsaklig överensstämmelse med förut omförmälda, av arkitekten Güettler i augusti 1926 uppgjorda ritningar för en kostnad av högst 960,000 kronor utföra erforderliga byggnadsarbeten för ifrågavarande kasernetablissemens omändring till vanförestalt, därvid borde beaktas *dels* vad byggnadsstyrelsen i utlåtande den 5 januari 1927 anfört därom, att vid arbetsritningarnas utarbetande vissa jämkningar borde vidtagas med hänsyn till den befintliga byggnadsstommen, *dels ock* vad 1927 års besparingsnämnd i promemoria av den 7 mars 1928 yttrat beträffande jämkningar och förenklingar, vilka vore ägnade att nedbringa byggnadskostnaden; därvid byggnadsstyrelsen skulle äga att efter samråd med medicinalstyrelsen och nämnda förening företaga de smärre ändringar i ritningarna, som i angivna eller andra hänseenden kunde visa sig behövliga eller lämpliga och av medicinalstyrelsen efter föreningens hörande godkändes samt icke medförde ökning av kostnaden. Departementschefen erinrade därjämte, att Kungl. Maj:t genom särskilda brev ställt till byggnadsstyrelsens förfogande de anslag å respektive 75,000 och 200,000 kronor, som riksdagen för budgetåren 1927/1928 och 1928/1929 anvisat till vanförestalt i Härnösand.

I statsverkspropositionen till 1929 års riksdag äskade Kungl. Maj:t i överensstämmelse med departementschefens förslag till vanförestalt i Härnösand ett extra reservationsanslag av 450,000 kronor. Detta förslag har av riksdagen bifallits.

I en den 23 april 1929 till Kungl. Maj:t inkommen skrivelse har nu byggnadsstyrelsen anmält, att sedan ritningsarbetet och erforderliga specialutredningar avslutats samt infordrade entreprenadanbud avgivits, det blivit klart, att ombyggnadsarbetet icke skulle kunna utföras för den av riksdagen godkända kostnadssumman, trots det att avsevärda jämkningar och förenklingar genomförts. Styrelsen ansåge sig fördenskull förhindrad att igångsätta arbetena utan särskilt bemyndigande och hade därför velat underställa frågan Kungl. Maj:ts prövning.

Enligt byggnadsstyrelsens beräkningar komme kostnaderna att uppgå till 1,204,000 kronor.

Vid anmälan av förevarande skrivelse inför Kungl. Maj:t har departementschefen anfört följande:

»Av den lämnade redogörelsen framgår, att det är först under den senaste tiden som det blivit klarlagt, att den beräknade kostnadssumman för vanförestalten i Härnösand icke är tillräcklig, därest anstalten skall utföras i den beslutade omfattningen. Ännu vid tiden för avlåtandet av den framställning, på vilken äskandet i årets statsverksproposition om fortsatt anslag till ändamålet grundade sig, torde byggnadsstyrelsen hava haft den uppfatt-

ningen, att med hänsyn till de förenklingar och jämkningar, som kunde komma att vidtagas, den bestämda kostnadssumman sannolikt icke skulle behöva överskridas. Att det nu emellertid måste förutses, att nämnda belopp icke kommer att förslå, beror enligt byggnadsstyrelsen — utom på de anförda betydande kostnadsökningarna beträffande vissa specialarbeten — även på den omständigheten att de numera definitivt föreslagna modifieringarna i den ursprungliga planen icke kunnat erhålla den omfattning, som förut antagits. Det för helt kort tid sedan inkomna entreprenadanbud, på vilket byggnadsstyrelsen grundat sina senaste beräkningar, ligger avsevärt under övriga anbud och torde, enligt vad från byggnadsstyrelsen anförts, kunna anses fullt rimligt med hänsyn till nu rådande priser, varför man nu torde hava att i likhet med byggnadsstyrelsen utgå från detsamma.

Vid det förnyade övervägande, som i anledning av vad sålunda inträffat ägnats ifrågavarande angelägenhet, har jag till en början funnit, att det redan med hänsyn till det av riksdagen godkända avtalet med Härnösands stad samt andra redan träffade, i det föregående omförmälda dispositioner näppe-ligen kan ifrågakomma, att statsmakterna skulle på grund av den nu till synes oundvikliga merkostnaden frångå sitt beslut rörande inrättande av ifrågavarande anstalt. En sådan omläggning skulle för övrigt enligt nyssnämnda avtal medföra ekonomiska konsekvenser för statsverket samt på ett beklagligt sätt försvåra eller i varje fall avsevärt fördröja lösningen av den trängande frågan om förbättring av vanföreväsendet i Norrland. Å andra sidan böra tydligen arbetena med kasernetablissemmentets omändring icke igångsättas i den omfattning, att det redan från början är klart, att de avsedda medlen icke komma att förslå.

Med utgångspunkt från den sålunda uttalade uppfattningen, och då det på grund av det starka behovet av en vanförestalt i Norrland samt med hänsyn till den i avtalet med Härnösands stad bestämda, med viss skadeståndsplikt förknippade tidsfristen för anstaltens färdigställande skulle vara synnerligen olägligt, därest med arbetenas påbörjande måste få anstå under någon längre tid, har jag till en början undersökt, huruvida det skulle låta sig göra att nu igångsätta arbetena endast i så begränsad omfattning, att den anvisade kostnadsramen icke skulle behöva överskridas. Detta skulle alltså innebära, att viss inskränkning skulle göras i ombyggnadsarbetena; det skulle sedermera bliva nästa års riksdags sak att på framställning av Kungl. Maj:t pröva, huruvida en sådan inskränkning borde bliva definitiv eller om riksdagen ville anvisa det belopp, som ytterligare erfordrades för byggnadsarbetets fullföljande i dess ursprungligen avsedda omfattning.

Vid den sålunda avsedda undersökningen har det framgått, att den enda inskränkning, som kan ifrågakomma, därest icke fullständig omläggning skall ske av planen för anstalten, skulle bestå i att inrättandet av det för 48 elever avsedda skolhemmet skulle undanskjutas. Detta skolhem skulle, såsom förut anförts, enligt den ursprungliga planen inredas i matinrättningsbyggnaden, vars källarvåning emellertid skulle tagas i anspråk för ekonomilokaler

för hela anstaltens räkning. Den kostnadsminskning, som skulle uppkomma, därest arbetena beträffande nämnda byggnad inskränktes till att avse de för anstalten i dess helhet erforderliga anordningarna, hava beräknats till 126,000 kronor. Jämväl på en del andra punkter skulle det, enligt vad den verkställda undersökningen givit vid handen, vara möjligt att genom vissa inskränkningar åstadkomma kostnadsminskning. Sålunda skulle exempelvis tills vidare antalet hissar i huvudbyggnaden kunna begränsas till det ursprungligen avsedda samt anskaffandet av stängsel kring området samt dettas planering kunna undanskjutas. Med tillägg av på sådant sätt åstadkomna mindre kostnadsbesparingar skulle det sannolikt vara möjligt att, vid utslutande av skolhemmet, genomföra byggnadsarbetena för den anvisade summan.

Emellertid har jag icke funnit den sålunda antydda utvägen vara att tillråda. Visserligen skulle, även med utslutande av skolhemmets elevantal, anstaltens storlek bliva betydligt större än den, som i avtalet med Härnösands stad stadgats såsom minimum. Skolhemmet utgör emellertid en så väsentlig del av en för sitt ändamål väl lämpad vanförestanstalt, att dess undanskjutande måste vara ägnat att väcka betänkligheter. Vid valet mellan Sundsvalls- och Härnösandsförslagen ansågs för övrigt vid frågans behandling år 1927 ett av det senare förslagets mest betydande företräden vara, att därmed skulle vinnas ett dylikt hem. Dettas betydelse är också särskilt stor i Norrland, där de stora avstånden göra det ännu svårare än eljest för vanföra barn att kunna följa den allmänna undervisningen.

Av dessa skäl har jag alltså icke ansett mig kunna tillstyrka sådana inskränkningar i byggnadsarbetena, att den beviljade kostnadssumman skulle bliva tillräcklig. Enligt vad förut anförts, har jag icke heller ansett det böra ifrågakomma att uppskjuta arbetenas igångsättande över huvud i avvaktan på beslut i ämnet vid nästa riksdag. Vid sådant förhållande har jag funnit mig nödsakad att tillstyrka, att oaktat den sena tidpunkten frågan måtte få hänskjutas till den nu samlade riksdagen. Redan i detta sammanhang vill jag emellertid därvid understryka, att, såsom byggnadsstyrelsen framhållit, det icke är behövt att för nästa budgetår bevilja medel utöver det i statsverkspropositionen föreslagna och av riksdagen redan anvisade beloppet. Frågan har således icke någon betydelse för riksstaten för nästa budgetår utan avser endast ett principbeslut rörande de sammanlagda kostnaderna för ombyggnadsföretaget.

Den ifrågasatta kostnadsökningen hänför sig, såsom av det föregående framgår, till två särskilda omständigheter, å ena sidan ökade kostnader för de i den redan godkända planen ingående arbetena och å andra sidan behovet av vissa i denna plan *icke* ingående kompletteringsarbeten eller särskilda anordningar. Vad angår kostnadsökningen av förstnämnda anledning har vid den granskning, som ägnats de till grund för byggnadsstyrelsens sista skrivelse liggande, i stor utsträckning på specialutredningar grundade beräkningarna, någon anledning till erinran icke förekommit i vidare mån än att det synes kunna ifrågasättas, huruvida icke — i anslutning till den upp-

fattning som kom till synes i 1927 års proposition — det till administrationskostnader samt arkitekt- och kontrollantarvoden beräknade beloppet skulle kunna något sänkas. Emellertid synes det mig därjämte böra övervägas, huruvida icke vid ett ombyggnadsarbete av förevarande art kostnaderna för själva byggnadsarbetenas utförande skulle kunna i någon mån nedbringas, därest de arbeten, som nu äro avsedda att utlämnas till entreprenad, åtminstone i viss utsträckning utfördes under byggnadsstyrelsens egen regi. Såväl härutinnan som i andra hänseenden komma givetvis vid ärendets vidare behandling alla möjliga åtgärder att vidtagas för kostnadernas begränsande.

Vad angår de föreslagna s. k. kompletteringsarbetena, må beträffande posten å 40,000 kronor till linoleummattor anmärkas, att denna post avser samtliga dylika mattor inom anstalten. Då på sätt byggnadsstyrelsen anfört det synes lämpligt att jämväl cementgolv i viss utsträckning förses med dylik golvbetäckning, synes anledning till erinran icke finnas mot ifrågasatt post. Vad härefter beträffar förslaget om insättande av en elektrisk ångpanna, avsedd att i viss utsträckning användas för uppvärmningsändamål och varmvattenberedning jämsides med de förut planerade, koleldade pannorna, har jag funnit de från byggnadsstyrelsen inhämtade kompletterande upplysningarna giva vid handen, att genom den elektriska ångpannans utnyttjande framför allt vid tillfällena, då billig kraft erhålles samt ångvärme till rumsuppvärmning ej erfordras, en minskning i driftkostnaderna skulle komma att ske. Ehuru några närmare upplysningar icke ännu kunnat lämnas om storleken av den vinst, som härigenom skulle kunna ernås, har jag ansett, att möjlighet borde beredas till genomförande av ifrågasatt förslag. Vad slutligen angår den ytterligare ifrågasatta hissen i huvudbyggnaden framgår av den lämnade redogörelsen, att densamma huvudsakligen är avsedd för underlättande av transporten av sjuka till operationsavdelningen. Med hänsyn härtill synes erinran icke vara att göra mot planens kompletterande med sagda hiss.

Vid bifall till vad jag sålunda förordat skulle kostnaderna för utförande av anstalten i enlighet med den senast upprättade planen komma att uppgå till högst 1,204,000 kronor, vilket belopp emellertid, med hänsyn bland annat till vad jag anfört rörande posten till administrationskostnader m. m., synes kunna avrundas till 1,200,000 kronor. Detta belopp — som enligt det föregående är att anse som ett maximum — motsvarar en kostnad per plats av 4,918 kronor. Till jämförelse vill jag erinra, att platskostnaden för Sundsvallsförslaget, vilket — utan inrättande av skolhem — avsåg fullständig nybyggnad, år 1926 beräknades uppgå till 7,898 kronor. Om man inräknar de på kasernetablissemangets uppförande förut nedlagda kostnaderna 1,100,000 kronor, blir kostnaden för plats 9,426 kronor, vilket vid jämförelse med kostnaderna för den ifrågasatta anstalten i Sundsvall utvisar, att även med den nu ifrågasatta kostnadsökningen Härnösandsanstaltens anordnande innebär ett ekonomiskt sett ganska fördelaktigt utnyttjande av de redan befintliga kasernbyggnaderna. Ytterligare må för övrigt i detta sammanhang erinras,

att enligt vad 1927 års proposition utvisar någon annan ändamålsenlig användning av kasernerna för civilt ändamål icke ifrågakommit.»

Med hänsyn till i ärendet förekommande omständigheter har utskottet ansett sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Utskottets
yttrande.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen må — med ändring av vad 1927 års riksdag härutinnan bestämt — medgiva, att omändringen till vanförestalt av det för Hemsö kustartillerikår ursprungligen avsedda kasernetablisementet i Härnösand må ske i huvudsaklig överensstämmelse med av arkitekten K. Güttler upprättade, den 31 oktober 1928 och den 2 mars 1929 dagtecknade ritningar och för en beräknad kostnad av högst 1,200,000 kronor.

Stockholm den 27 maj 1929.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Närvarande: Se under utlåtandet nr 145.
